

ASTMA- ALLERGI- OCH KOL-
SJKSKÖTERSKEFÖRENINGEN, ASTA

KOMPETENSBESKRIVNING

AVANCERAD NIVÅ

**Sjuksköterska med specialisering
inom astma, allergi och kol**

Produktionsfakta

UTGIVARE: Svensk sjuksköterskeförening

GRAFISK FORM: Losita Design AB

UTGIVNINGÅR: 2011

REVIDERAD: 2024

ISBN-NR: 978-91-85060-82-5

FÖRORD

Sjuksköterskeföreningen inom Allergi, Astma- och Kroniskt Obstruktiv Lungsjukdom KOL (ASTA), bildades år 1985 och har cirka 450 medlemmar som är kliniskt verksamma inom primärvård och den organspecialiserade vården men även inom forskning och utbildning. ASTA arbetar för sjuksköterskors utbildning, kompetensutveckling och forskning inom allergi, astma- och KOL-området. Arbetet präglas av ett etiskt förhållningssätt byggt på vetenskap och beprövad erfarenhet samt i enlighet med International Council of Nurses (ICN), etiska kod, nationella riktlinjer och gällande författningar.

År 2005 utarbetade ASTA det första kompetensbeskrivningen. Kompetensbeskrivningen beskriver den utbildnings- och kompetensnivå sjuksköterskor inom området allergi, astma och KOL behöver ha.

Denna kompetensbeskrivning utgör tillsammans med Socialstyrelsens Nationella riktlinjer för vård av astma och KOL (2020) en vägledning och rekommendation till arbetsgivare vid anställning av allergi, astma- och KOL-sjuksköterskor samt till högskolor och universitet vid planering av utbildningar avseende innehåll och struktur.

SYFTE

Att beskriva den fördjupade och specifika omvårdnadskompetens som en sjuksköterska på avancerad nivå inom allergi, astma och KOL bör ha.

Kompetensbeskrivningen ska:

- synliggöra den specifika kompetens sjuksköterskan på avancerad nivå bör ha inom allergi, astma och KOL
- synliggöra den omvårdnadskompetens sjuksköterskan på avancerad nivå bör ha inom allergi, astma och KOL
- utgöra ett stöd för sjuksköterskor och arbetsgivare vid framtagande av uppdragsbeskrivningar
- vara ett stöd för politiker, huvudmän, arbetsgivare, chefer och specialistsjuksköterskor, för en god, säker och jämlik vård
- vara ett stöd för lärosäten och studenter vid utformning, planering och genomförande av specialistutbildning med inriktning mot vård vid allergi, astma- och KOL.

BAKGRUND

Allergi, astma och KOL är de stora folksjukdomarna som ökar nationellt såväl som globalt, de aktuella prevalenserna i Sverige beräknas; för allergi till drygt 30 procent medan för astma respektive KOL till cirka 10 procent.

Många personer med allergi och astma kan ha relativt lindriga symtom medan en stor andel lever med besvär som kräver omfattande sjukvårdsinsatser, långvarig medicinering och i vissa fall även sjukskrivning och vård av barn. KOL är den tredje vanligaste dödsorsaken i världen. Det går inte att bota KOL eftersom läkemedel inte har effekt på samma sätt som vid astma och allergi. Däremot har icke-farmakologiska metoder som exempelvis patientundervisning, motivation till livsstilsförändringar, stöd till egenvård och fysisk aktivitet stor betydelse för personernas funktion i det dagliga livet.

Det övergripande målet för individens/personens behandling och vård är att personen ska kunna leva det liv hen vill och om möjligt vara symptomfri från obstruktiva lungsjukdomar och allergier.

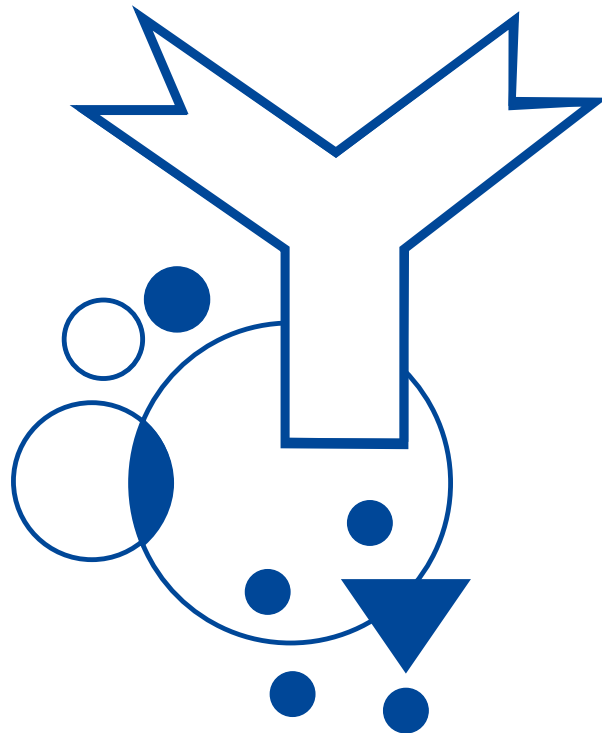
För personer med allergi, astma och KOL är det sekundärpreventiva arbetet med syfte att lindra symtom av stor vikt. Andra insatser handlar om att förändra den befintliga miljön och att personen och närstående får undervisning och stöd till egen vård. Tobaksprevention är av yttersta vikt för alla, men särskilt för personer med obstruktiva lungsjukdomar.

De särskilt inrättade allergi, astma- och KOL-mottagningarna i primärvården utgör basen för vård och behandling av personer med dessa tillstånd. Sedan år 2008 bör dessa mottagningar uppfylla vissa kriterier för att anses vara en godkänd allergi, astma- och KOL-mottagning där specifik kompetens hos sjuksköterskorna är ett av kriterierna. Ett framtida mål är att alla allergier, astma- och KOL-mottagningar blir certifierade. Det finns vetenskapligt stöd för att certifierade mottagningar leder till en förbättrad vård.

Den som har omfattande och komplexa omvårdnadsbehov relaterade till allergi, astma och/eller KOL ska kunna förvänta sig adekvata resurser, personal med adekvat kompetens, ett professionellt ledarskap och stöd inom vård och omvårdnad. För att arbeta som sjuksköterska på avancerad nivå med inriktning mot vård vid allergi, astma och KOL behövs fördjupade kunskaper inom vård av personer med allergi, astma och KOL.

VISION

Sjukvården är i ständig förändring och allergi, astma- och KOL sjuksköterskan har stor betydelse för kvaliteten inom vård och omvårdnad. ASTA som förening anser att det är av stor vikt att skapa en specialistutbildning med inriktning mot allergi, astma- och KOL. Det finns behov av att öka andelen specialistutbildade sjuksköterskor på avancerad nivå och sjuksköterskor med doktorsexamen inom området allergi, astma och KOL. Den specialistutbildade sjuksköterskan kan med sin unika kompetens utveckla en god, personcentrerad, evidensbaserad och säker vård för personer med allergi, astma- och KOL och deras närstående.

KOMPETENSOMRÅDE

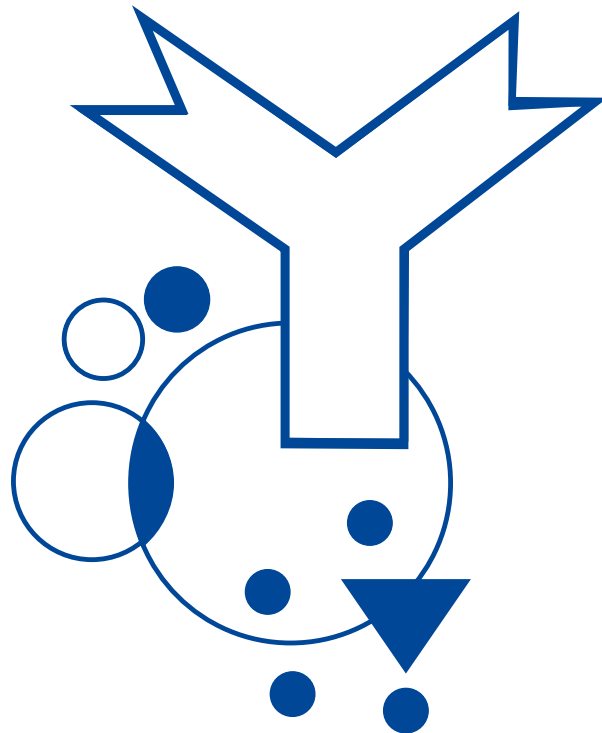
Sjuksköterskan ska arbeta utifrån ett jämlikt perspektiv, med fördjupade kunskaper om hur samhället och normer påverkar bemötandet av personer med allergi, astma- och KOL samt ha fördjupad förmåga att utforma omvårdnaden utifrån en öppen och icke normativ människosyn. Sjuksköterskan ska förstå och behandla personer med allergi, astma- och KOL och hur de och deras närstående upplever symtom och funktionsnedsättningar, i syfte att uppnå hälsa och välbefinnande.

En sjuksköterska med inriktning mot vård vid allergi-, astma- och KOL ska kunna:

- arbeta utifrån ett etiskt förhållningssätt i mötet med personen och hans närstående
- arbeta aktivt med att respektera personens integritet och självbestämmande
- självständigt ansvara för komplex omvårdnad av personer med astma, allergi och KOL där social och psykologisk påverkan särskilt beaktas
- arbeta primärpreventivt med vaccinationer och rökslutarstöd till personer med astma och KOL
- ge stöd och patientutbildning, individuellt och i grupp, till personer med astma, allergi och KOL och deras närstående för att möjliggöra ett eget ansvar i att hantera sjukdom, symtom, funktionsnedsättning inklusive försämringsperioder och möjlighet att ändra sina strategier utifrån sjukdomens variationer
- tillsammans med patienten utarbeta och följa upp en skriftlig individuell behandlingsplan, egenvårdsråd och medicinsk behandling
- verka för att personer med misstänkt KOL screenas enligt vårdförloppet
- hantera, planera och utföra lungfunktionsundersökningar och kunna relatera till diagnoskriterier och differentialdiagnoser
- informera, utföra och följa upp allergidiagnostik och provokationstester
- följa upp medicinsk behandling samt informera om och instruera inhalationsteknik till personen och dess närstående.

KÄRNKOMPETENSER

En god vård uppnås när vården är personcentrerad, evidensbaserad och ges i rätt tid och av sjuksköterskor med rätt kompetens. Vården ska också vara jämlik, ändamålsenlig samt säker. En god vård handlar även om vanor, attityder, beteenden och på vilket sätt ett arbete utförs. Sjuksköterskan inom vård vid allergi, astma och KOL ska kunna leda och bedöma, fastställa omvårdningsdiagnoser, planera, genomföra, utvärdera och dokumentera omvårdnad tillsammans med de sex kärnkompetenserna: personcentrerad vård, samverkan i team, evidensbaserad vård, förbättringskunskap för kvalitetsutveckling, säker vård samt informatik.

Personcentrerad vård

Personcentrerat förhållningssätt i vården av personer med allergi, astma och KOL innebär att se den unika människan som en person med en sjukdom, och lyfta in personens specifika egenskaper, erfarenheter, känslor, förmågor, personlighet och mänskliga värde i mötet. Personcentrerat förhållningssätt är en grundläggande förutsättning för god omvårdnad. Det är ett optimalt sätt att se och möta personen och identifiera det som är unikt, genom att möta personen med hans erfarenheter, förmågor och specifika livskontext.

Sjuksköterskan med inriktning mot vård vid allergi, astma och KOL ska kunna:

- verka för personens delaktighet och samtycke i omvårdnaden
- i partnerskap med personen planera vården utifrån hans erfarenheter tidigare i livet och i nutid
- ge personen stöd i att bevara sin personlighet samt stärka sin identitet och självkänsla
- dokumentera överenskomna omvårdnadsåtgärder i en vårdplan baserad på personens styrkor, behov och intressen
- leda omvårdnadsarbete så att det lämpar sig bra för just den unika personen.

Samverkan i team

Sjuksköterskan ansvarar för att leda omvårdnad och att leda vårdpersonal i teamet. Detta innebär att tillsammans med patienten nå gemensamma behandlingsmål samt samverka interprofessionellt mellan primärvård, specialistvård, kommunal vård och övriga regionala enheter.

Sjuksköterskan med inriktning mot vård vid allergi, astma och KOL ska kunna:

- identifiera faktorer som främjar hälsa och förebygger ohälsa, och förmedla detta till teamet
- säkerställa samordnad information från teamet till personen med allergi, astma och KOL och närstående
- samarbeta med andra professioner och över organisationsgränser
- undervisa teamet inom sitt specialistområde och anpassa sin kommunikation till olika mottagare
- handleda kollegor inom olika professioner och studerande inom området
- tillsammans med personen, närstående och teamet planera för en god, personcentrerad och nära vård utifrån personens resurser och behov.

Evidensbaserad vård

Sjuksköterskan ska arbeta evidensbaserat, i samarbete med personen med allergi, astma och KOL och hens närstående. Hen ska inneha god kunskap om nationella riktlinjer och kvalitetsregister, i syfte att främja evidensbaserad och jämlik vård. Sjuksköterskan ska kunna söka, värdera, sammanställa och omsätta forskningsresultat och utvärdera effekterna.

Sjuksköterskan med inriktning mot vård vid allergi, astma och KOL ska kunna:

- använda relevanta nationella riktlinjer och kvalitetsregister, nationella och lokala vårdprogram samt evidensbaserade skattningsinstrument och beslutsstöd
- identifiera behov och initiera vidareutveckling av evidensbaserade metoder, tillämpa resultaten av dem
- implementera evidensbaserade riktlinjer, vårdförlopp KOL, vårdprogram och kvalitetsindikatorer
- utvärdera allergi, astma- och KOL- mottagningens resultat i form av återkommande utvärderingar, utifrån Luftvägsregistret samt enligt de utvecklingsindikatorer som finns utarbetade i Socialstyrelsens nationella riktlinjer
- leda och utforma omvårdnadsarbetet vid allergi, astma och KOL utifrån bästa tillgängliga evidens och beprövad erfarenhet.

Förbättringskunskap för kvalitetsutveckling

Sjuksköterskan har till uppgift att leda och förbättra omvårdnaden och utgår från den kunskap som står bakom en åtgärd och det resultat som nås. Sjuksköterskan har kompetens att systematiskt utvärdera såväl det dagliga arbetet som genomförda förbättringsarbeten inom vård och omvårdnad.

Sjuksköterskan med inriktning mot vård vid allergi, astma och KOL ska kunna:

- identifiera förbättringsbehov i omvårdnaden av personer med allergi, astma och KOL och använda system och processer i vårdkedjan för ständig förbättring
- initiera, driva, genomföra och implementera förbättring- och kvalitetsutvecklingsarbete i linje med evidensbaserad vård
- delta i forskning och utveckling av metoder och arbetssätt inom området
- utveckla förmåga att initiera, designa och utvärdera systematiskt förbättrings- och kvalitetsarbeten relaterat till allergi, astma- och KOL-vård
- arbeta för att omvårdnadsindikatorer bör ingå i relevanta kvalitetsregister.

Säker vård

All hälso- och sjukvårdspersonal ska medverka till en hög patientsäkerhet. Sjuksköterskans kompetens är avgörande för en säker vård för personer med allergi, astma och KOL.

Sjuksköterskan med inriktning mot vård vid allergi, astma och KOL ska kunna:

- identifiera tecken på allergi, astma och KOL och bidra till tidig utredning och korrekt diagnos i syfte att såväl omvårdnad som medicinska och farmakologiska åtgärder blir ändamålsenliga och säkra
- handleda, utbilda och leda vårdpersonal i säker vård och omvårdnad för personer med allergi, astma och KOL
- främja patientsäkerhet genom sin specialistkompetens, sitt fördjupade kritiska tänkande och sin fördjupade kunskap om personens individuella förutsättningar och behov
- uppmärksamma och minimera risker, föreslå och initiera åtgärder samt utvärdera dessa åtgärder för att undvika vårdskador
- använda etablerade bedömningsinstrument såsom Asthma Control Test (ACT) eller COPD Assessment Test (CAT) eller modifierad Medical Research Council Scale (mMRC)
- använda nationella riktlinjer, vårdprogram, standardvårdplaner och lokala rutiner
- dokumentera strukturerat utifrån ett nationellt fackspråk för omvårdnad i patientjournalen med nationellt fastställda begrepp, termer samt diagnos- och åtgärds-koder.

Informatik

Sjuksköterskan har en samordnade funktion i många processer inom hälso-och sjukvården och bör ha en aktiv roll i utveckling av informations- och kommunikationsteknik.

Sjuksköterskan med inriktning mot vård vid allergi, astma och KOL ska kunna:

- ha samordnande roll och leda processer för informatik inom hälso- och sjukvården
- arbeta med e-hälsolösningar som är kompatibla med gällande lagstiftning som en del i omvårdnaden
- ge omvårdnad på distans via telemedicin och webb-applikationer utifrån personers egenmonitorering /-rapportering av hälsa, exempelvis via appar, mHealth, microspirometri/hemspirometri
- dokumentera enligt ett språk som är korrekt och värdigt, med beaktande av etiska faktorer
- arbeta för införande och användande av det nationella fackspråket för omvårdnad, International Classification of Nursing Practice (ICNP).

ARBETSPROCESS

Styrelsen i ASTA har i samarbete med en arbetsgrupp reviderat kompetensbeskrivningen från 2015. Arbetsprocessen har inneburit att relevanta dokument, författningar, lagar och förordningar har studerats såväl som vetenskaplig litteratur. Genom remissförfarande har Svensk sjuksköterskeförening bidragit med synpunkter till kompetensbeskrivningens slutliga utformning.

ARBETSGRUPP

Maria Emilsson, specialistsjuksköterska med inriktning mot intensivvård, med. dr, universitetslektor Högskolan Väst, intensivvårdsavdelningen NU-sjukvården, ledamot i ASTA

Annja Göransson, distriktssköterska, allergi, astma- och KOL-sjuksköterska. Närhälsan Västra Götaland

Yvonne Sjöo, distriktssköterska, allergi, astma- och KOL-sjuksköterska, Region Värmland/Nationell koordinator Luftvägsregistret

Eva Sunna, distriktssköterska, astma- allergi och KOL-sjuksköterska, lungmottagningen Umeå, astma/KOL samordnare i Västerbotten

ADJUNGERAD RÅDGIVARE

Ann-Britt Zakrisson, med. dr, distriktssköterska, tidigare ordförande för ASTA
Svensk sjuksköterskeförening

Referensgrupp ASTA styrelse

Sara Appeltofft

Susanne Bengtsson-Lund

Marianne Eduards

Pia Kalm-Stephens

Birgitta Lagercrantz

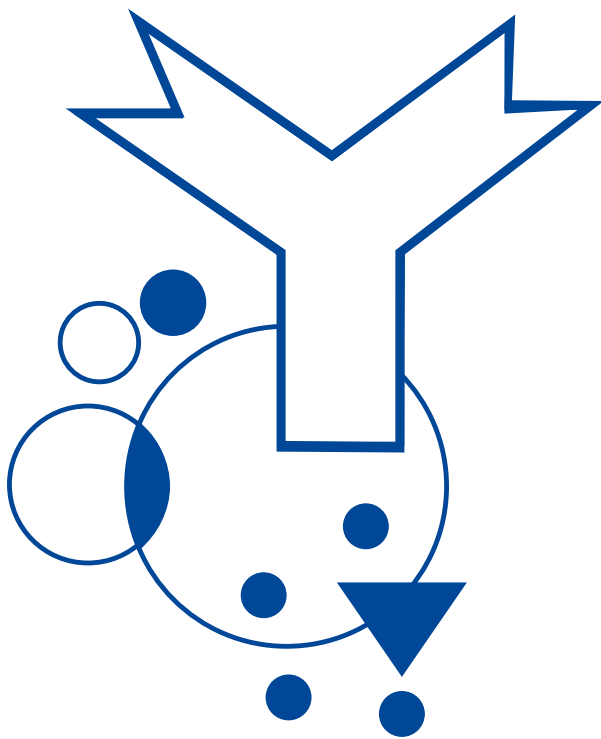
Maria Rosengren

Therese Sterner

Caroline Stridsman

Ulrika Berg

Maria Ödling

**Astma- Allergi- och KOL-
sjuksköterskeföreningen**
www.swenurse.se/asta

Svensk sjuksköterskeförening
Baldersgatan 1
114 27 Stockholm
Tel 08-412 24 00
www.swenurse.se